

Research Paper

Analysis of the role of women in the educational system of Hormozgan in the Pahlavi period

Jalil Tarahi¹, Ardeshir Asad Beigi*², Ahmad Bazmandegan³

1. Department of Islamic History and Civilization , Mashhad Branch, Islamic Azad University, Mashhad, Iran.

2. Assistant Professor, Department of Islamic History and Civilization, Mashhad Branch, Islamic Azad University, Mashhad, Iran.

3. Assistant Professor Department of Iranian Islamic History, Qeshm International Branch, Payam Noor University, Qeshm, Iran.

Received: 2020/09/01

Revised: 2021/03/28

Accepted: 2021/06/10

Use your device to scan and read the article online

DOI:

10.30495/jzv.2021.25896.3349

Keywords:

Women, Reza shah, literacy, Hormozgan, School.

Abstract

Introduction: Given that women have an important role in social, political and economic developments in any period, and since women as male partners and half of the body of society, in fact, occupy half the life of a historical period, The author decided to study the role of women in the educational system of southern Iran, especially Hormozgan province in the Pahlavi era, and considering the culture of the people and their attitudes and views towards women, their role in the development of the educational system in this era.

Methods: This article analyzes the role of women in the Pahlavi era with a descriptive-analytical method and relies on documentary-library resources and seeks to answer the question of what was the position of women's society in general and Hormozgan women in Reza Shah's educational system .

Findings: Preliminary research shows that from 1319 onwards, education began to operate in the districts and villages of Hormozgan, and what is very noticeable is that the role of donors (men and women) and The Board of Trustees in the establishment and expansion of schools of different levels in this period in Hormozgan province has sometimes been more colorful than the role of the government, and secondly, among different schools, the name of girls' schools is relatively appropriate. The first girls' primary school in Bandar Abbas in 1311 AH. It was established under the management and teaching of Ms. Talat Basti, and the role of Hormozgan women in promoting the culture and education of local graduates is a lasting one

Citation: Tarahi J, Asad Beigi A, Bazmandegan A,. Analysis of the role of women in the educational system of Hormozgan in the Pahlavi period. Quarterly Journal of Women and Society.2021; 12 (46): 135-147.

*Corresponding author: Ardashir Asadbeigi

Address: Assistant Professor

Department of Islamic History and Civilization , Mashhad Branch, Islamic Azad University, Mashhad, Iran.

Tell:09188153460

Email: jafar.asadbeigi@gmail.com

Extended Abstract

Introduction

Action to improve the educational status of women began in 1313 and educational institutions, especially the University of Tehran, opened their doors to girls and boys. Public places such as cinemas, cafes, hotels in case of discrimination between men and women should be fined heavily. Most importantly, Reza Shah ordered the discovery of the hijab and banned the wearing of the chador, but despite this, the law still considered men superior in important matters. In the Pahlavi period, one of the changes from above, which in order for women to participate in politics, the issue was their right to vote in elections (3). Given that women also have an important role in social, political and economic developments in any period, and since women as male partners and half of the body of society in fact, half the life of a historical period to The author decided to study the role of women in the educational system of southern Iran, especially Hormozgan province in the Pahlavi era, and taking into account the culture of the people and their attitudes and views towards women, their role in the development of the educational system. Pay in this age.

Methods

The research method in this research is descriptive-analytical and the library method was used to collect data. The selection of sources in this method has been completely purposeful and by taking notes from books and then referring to the original authoritative sources used in them. The educational policies of those involved in the first Pahlavi era and in the next stage, the impact of these approaches on the position of women in the educational institution of that era are discussed.

Findings

The first girls' primary school in Bandar Abbas in 1311 AH. It was established in a rented building under the management and teaching of Ms. Talat Basti, and in the first year, it had about 35 students. The girls' clothes were uniform gray with a white collar and belt. With the opening of a girls'

primary school in Bandar Abbas, the city of Bandar Abbas in 1311 AH had a boys' primary school and a girls' primary school (Saibani, 2002). Javid boys' primary school, which was built in 1285 AH. Simultaneously with the constitutional movement, it was formed and established by a group of elders and cultural friends living in Bandar Abbas and was known as the only school in Bandar Abbas until 1311, although after the establishment of Javid Primary School in 1304 and only a little earlier than the first Girls' primary schools were established in Minab, Qeshm, and in 1307 in Jask and Hormoz. In the history of education in this province, the advancement of women, both in the teaching department and as students, has been considered a very valuable and valuable issue, and as in previous eras, in this regard, women as men, another page of history. And they signed the culture of the province with their presence in order to leave a lasting role forever.

In Soro region, which is located in the west of Bandar Abbas, the first girls' primary school was established in 1337 under the management of Fatemeh Nisa Khatibi. The school was established in a rented house owned by a survivor named Abdullah Ali.

A few years later, Ziba Baghestani was added to the school as the second teacher and then Fatemeh Khanum Adibi, and the primary school building was moved to the house of Fatemeh Sheikh Hussein (Sheikh Saleh Amiri) east of the old Grand Mosque. He studied at the National School of Scientists in Soro and spent his retirement in a house next to the School of Scientists, and in 2016 he passed away.

Discussion

The results showed that the effectiveness of Contextual fairness- centered approach on increasing "marital quality" and reducing "marital conflicts" was significantly different from the control group at the level ($p < 0.001$) and the effectiveness of treatment was stable over time.

Conclusion

It is worth mentioning that along with the positive activities of Hormozgani women in establishing new schools for girls to break some superstitious and backward traditions

about women, the founders of this school have the greatest tendency towards awareness and education. The majority women institutes These schools were born of the intelligentsia and the upper class of the society; Relatively long time, need, up to school, girls, can, according to the requirements, find their place in the Iranian society of this period.

However, the establishment of a new girls' school by women during this period strengthened self-confidence among women in the middle and upper classes of society. Provide construction.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines

All participants in the study participated in the study by filling out a consent form, and the researchers assured them that the results of the research were confidential.

Funding

All financial resources and costs for research and publication of the article have been paid by the authors and no financial support has been received.

Authors' contributions

The article is an excerpt from a Doctoral Thesis. The first author is a Ph.D. student of counseling student and the responsible author; the Second author is the first Supervisor; the third author is the second supervisor and the fourth author is the dissertation consultant.

Conflicts of interest

This article is taken from the Doctoral Thesis entitled "Comparison of the Effectiveness of Contextual Therapy fair-centered and Emotion-Focused Therapy (EFT) on the Marital Intimacy, Marital Quality and Marital Burnout, and Marital Conflict among Couples" (Department of counseling, Faculty of Education and Psychology, Mohaghegh Ardebily University, Ardebil, Iran). This research is

not in conflict with personal or organizational interests.

واکاوی نقش زنان در نظام آموزشی هرمزگان در دوره پهلوی

جلیل تراهی¹، اردشیر اسد بیگی*²، احمد بازماندگان⁴

1. دانشجوی دکتری گروه تاریخ و تمدن اسلامی، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران.
2. استادیار گروه تاریخ و تمدن اسلامی، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران.
3. استادیار گروه تاریخ ایران اسلامی، واحد بین الملل قشم، دانشگاه پیام نور، قشم، ایران.

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر بررسی نقش زنان در نظام آموزشی جنوب ایران به خصوص استان هرمزگان در عصر پهلوی می باشد و با در نظر گرفتن فرهنگ مردم و نوع برخورد و دیدگاه آنها نسبت به زنان به نقش آنان در تحولات نظام آموزشی در این عصر می پردازد.

روش: این مقاله به روش توصیفی-تحلیلی و با تکیه بر منابع اسنادی-کتابخانه ای، به واکاوی نقش زنان در نظام آموزشی هرمزگان در دوران پهلوی پرداخته و در پی پاسخ به این پرسش است که جامعه زنان به طور کلی و بالاخص زنان هرمزگان در نظام آموزشی دوره رضاشاه چه جایگاهی داشتند؟

یافته‌ها: تحقیق پیش رو نشان می دهد، از سال 1319 به بعد در بخش ها و روستاهای هرمزگان نیز آموزش و پرورش، شروع به فعالیت کرد و آنچه در این میان بسیار به چشم می آید یکی آن است که نقش خیرین (زنان و مردان) و هیئت امناء ها در تاسیس و گسترش مدارس مقاطع مختلف، در این دوره در استان هرمزگان گاه پر رنگ تر از نقش دولت بوده است و دوم آنکه در میان آموزشگاه های متفاوت، نام آموزشگاه های دخترانه نیز به نسبت مناسبی به چشم می خورد. اولین دبستان دخترانه در بندرعباس در سال ۱۳۱۱ هـ ش به مدیریت و آموزگاری خانم طلعت باستی، تأسیس گردید و نقش بانوان هرمزگان در ترویج فرهنگ و تعلیم و تربیت دانش آموخته های بومی نقشی ماندگار است.

تاریخ دریافت: 1399/06/11

تاریخ داوری: 1400/01/08

تاریخ پذیرش: 1400/03/20

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

DOI:
10.30495/jzv.2021.25896.3349

واژه‌های کلیدی:

درمان یافت نگر انصاف محور، نظریه بوزورمنی-ناج، کیفیت زناشویی، تعارضات زناشویی، زوجین

* نویسنده مسئول: اردشیر اسدبیگی

نشانی: استادیار گروه تاریخ تمدن اسلامی واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران.

تلفن: 09188153460

پست الکترونیکی: jafar.asadbeigi@gmail.com

مقدمه

تاریخ ایران فراز و نشیب های زیادی داشته است و به تبع آن زنان نیز از لحاظ منزلت فردی و اجتماعی اوج و افول های متعددی داشته اند. تاریخ چند هزار ساله ایران که نشان دهنده تلاش های خستگی ناپذیر ایرانیان برای ادامه بقا و حفظ ارزش ها و اصالت های خود است، مبین آن است که در طول تاریخ هرگاه ایران دچار بحران و ناکامی بوده است زنان نیز همواره با مردان و بلکه بیشتر از آنها با مشکل رو به رو شده و هرگاه ایران در دوران وفور و فراوانی و عظمت خود بوده فشار بر زنان کمتر شده است و زنان از موقعیت های بهتری در اجتماع برخوردار بوده اند (1). در دوره رضاشاه برنامه های تمرکز، تجدد آمرانه، وحدت ملی و تشکیل حکومت واحد به عنوان شاخص های اصلی این دوره، منجر به اصلاحات زیادی از جمله در عرصه نظام اداری و آموزش کشور شد. از مهمترین ویژگی های دیوانسالاری در این دوره، ورود زن به این بخش و آغاز فعالیت های اجتماعی او بود که حاصل این تحول شکل گیری قشر آموزش پذیر و آموزگار زن بود که بررسی آن، مسأله اصلی مقاله حاضر است. کشف حجاب و سیاست حضور زنان در اجتماع و گسترش تعلیم و تربیت آنان در افزایش تعداد زنان کارمند تأثیر زیادی داشت و با گسترش دیوانسالاری و تأسیس ادارات مختلف، به بدنه آن راه یافتند. دولت ایران در زمان سلطنت رضاشاه به قدرت سیاسی و اقتصادی بزرگی دست یافت رضا شاه پس از تحکیم و تثبیت کامل قدرت سیاسی به اصلاحات اجتماعی پرداخت با روی کار آمدن رضاخان سیاست نوسازی در زمینه های اداری، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی همواره مورد نظر مجریان عالی رتبه کشور بود و این وضع باعث حذف نظام سنتی آموزش و پرورش، جایگزین کردن سازمان های آموزشی غربی بر اساس آرمان های ملی گرایانه را تشکیل می داد. در ابتدای این دوره بود که تلاش برای اجرای سیاست های مدرنیزاسیون و تأسیس مدارس ابتدایی و متوسطه دختران در کلیه شهرستان های کشور رو به افزایش گذاشت و تحصیلات عالی نیز همین روند را آغاز نمود. در داخل کشور نیز موسسات آموزش عالی یکی پس از دیگری گشایش یافت و دانشجویان دختر در رشته های مختلف پذیرفته شد (2).

اقدام برای بهبود وضعیت آموزشی زنان از سال 1313 آغاز شد و موسسات آموزشی به ویژه دانشگاه تهران درهای خود را به روی دختران و پسران باز کردند اماکن عمومی مانند سینماها، کافه ها، هتل ها در صورت تبعیض قائل شدن بین زن و مرد بایست جریمه های سنگینی پرداخت کنند سازمان های فرهنگی دوباره به فعالیت پرداختند مهمتر از همه اینها رضاشاه دستور کشف حجاب داد و پوشیدن چادر را ممنوع ساخت ولی با وجود اینها قانون هنوز هم در

امور مهم مردان را برتر می دانست. در دوره پهلوی یکی از تغییرات از بالا که در جهت مشارکت زنان در امور سیاسی رخ داد مساله حق رای آنان در انتخابات بود (3).

در باب پیشینه این موضوع باید گفت مطالعات و پژوهش های بسیار اندک به صورت غیر تخصصی به مسئله نقش زنان در نظام آموزشی دوره پهلوی پرداخته است و آنچه از مقالات، پایان نامه ها و کتب نگاشته شده در باب نقش زنان در دوره پهلوی توسط نگارندگان این اثر استنباط گردید، چنین است که تاکنون نقش و جایگاه زن در نظام آموزشی ایران دوره پهلوی به صورت مستقل بررسی نشده است.

از مجموعه منابع مکتوبی که اشاراتی به مسئله آموزش و پرورش زنان در این دوره کرده است می توان موارد ذیل را نام برد:

مومنی، فاطمه (1385) در بخشی از مقاله ی تحقیقی پژوهشی خود با عنوان بانوان در تاریخ معاصر به بیان دستاوردهای انقلاب مشروطه پرداخته است و تأسیس مدارس دخترانه و علم آموزی دختران و زنان ایرانی را از جمله این دستاوردها خوانده است و بیان می دارد، مدارس دخترانه به رغم مشکلات فراوان مالی و نابسامانیهای نظام آموزشی، در تهران و چند شهر دیگر گسترش یافت؛ چنانکه در سال ۱۳۰۶ ه.ق فقط در تهران پنجاه و هفت مدرسه دخترانه مشغول به کار بودند. این مدارس با انجمنهای زنان ارتباط منظم داشتند و بخش عمده ای از اهداف و برنامه های انجمنهای نیمه سوری زنان که به وسیله یک کمیته مرکزی هماهنگ می شد، توسط این مدارس و دانش آموزان آنها دنبال می گردید.

سایبانی، احمد (۱۳۸۰) در پژوهشی با عنوان « بندرعباس وهلال طلایی»، ضمن اشاره کوتاهی به مکتب خانه ها بعنوان قدیمی ترین محل تعلیم و تربیت، از تعدادی از دبستان های مهم بندرعباس در دوره پهلوی نام برده است.

کریمی، نصرت... (۱۳۹۲) تاریخچه آموزش و پرورش جنوب ایران، فصل سوم کتاب خود را به مسئله حضور زنان در نظام آموزش و پرورش استان هرمزگان اختصاص داده و ذیل این فصل به معرفی آموزش و پرورش شهرستان های این استان پرداخته است.

وکیلی و دیگران، (۱۳۹۳)، در پژوهشی با عنوان «تاریخ آموزش و پرورش استان هرمزگان»، در این اثر تحقیقی تلاش نموده اند گزارشی از تاریخ آموزش و پرورش استان ارائه نمایند. کتاب مذکور در چهار فصل تنظیم گردیده است: فصل اول به جغرافیای طبیعی و سیاسی استان اختصاص یافته و در ادامه مزیت های اقتصادی استان نیز آورده است. فصول دوم و سوم کتاب به معرفی آموزش و پرورش استان، تشکیلات اداری و چارت سازمانی پرداخته و فصل چهارم بعنوان پیوست ها، شمایی از آموزش و پرورش قدیم به تصویر

کشیده است که از مدارس دخترانه در مقاطع مختلف و بانوان آموزگار نیز نام برده است.

از نقد و بررسی پیشینه این پژوهش می توان دریافت اگر چه محققین معاصر در دهه اخیر به تاریخچه آموزش و پرورش در این منطقه پرداخته اند. اما تحقیقات صورت گرفته بیشتر ماهیت توصیفی داشته و در واقع گزارشی از ساختار تشکیلات اداری آموزش و پرورش ارائه داده اند و به نقش بانوان در نظام آموزشی دوره پهلوی به شکل تخصصی نپرداخته اند. از سوی دیگر برای تبیین شیوه آموزش مکتب خانه ها و نقش زنان در این شیوه آموزشی، مطالب و منابع مکتوبی در دست نیست. از این رو نگارنده ناگزیر گردید که به روایت های موجود اکتفا کند. وجه تمایز پژوهش حاضر آن است که درصدد است تا ضمن نگاهی اجمالی به موضوع آموزش و پرورش در استان هرمزگان به مسئله نقش زنان در سیر تحولات آن در این استان بپردازد. بدیهی است به دلیل فقدان و کمبود منابع این امر به سادگی امکان پذیر نیست. به ویژه که باید به این موضوع توجه داشت که تاکنون اثر و پژوهشی مستقل در این خصوص انجام نشده است. پژوهش حاضر به دنبال آن است، نقش بانوان در پیشرفت آموزش و پرورش استان هرمزگان و تحولات این مسیر را تبیین نماید.

با توجه به این که زنان نیز دارای اهمیت و نقش مهم در تحولات اجتماعی، سیاسی و اقتصادی در هر دوره ای هستند و از آنجا که زن به عنوان شریک زندگی مرد و نیمی از پیکره جامعه در واقع، نیمی از عمر یک دوره تاریخی را به خود اختصاص می دهد، نگارنده بر آن شد که به بررسی نقش زنان در نظام آموزشی جنوب ایران به خصوص استان هرمزگان در عصر پهلوی بپردازد و با در نظر گرفتن فرهنگ مردم و نوع برخورد و دیدگاه آنها نسبت به زنان به نقش آنان در تحولات نظام آموزشی در این عصر بپردازد.

روش پژوهش

روش تحقیق در این پژوهش توصیفی- تحلیلی است و برای گردآوری داده ها شیوه کتابخانه ای مورد استفاده قرار گرفت. انتخاب منابع در این شیوه کاملاً هدفمند و از طریق فیش برداری کتاب ها و سپس رجوع به اصل منابع معتبر مورد استفاده در آنها بوده است که از مطالعه نزدیک به 20 مورد کتاب و ده ها عنوان پژوهش و مقاله یافت شده، ابتدا به بررسی رویکردها و سیاست های آموزشی دست اندرکاران عصر پهلوی اول و در مرحله بعد تاثیر این رویکردها بر جایگاه زنان در نهاد آموزش و پرورش آن عصر پرداخته شده است.

یافته های پژوهش

سیاست های دولت پهلوی در خصوص زنان

همانطور که می دانیم روح حاکم بر زندگی مردم عصر قاجار روح سنتی آمیخته با مذهب و تعصب های مرد سالارانه بود و اساس تعلیم و تربیت کودکان در خانواده بر این پایه نهاده شده بود، در چنین فضایی، تعصبات ملی که به دلیل پایین بودن سطح علمی و فرهنگی جامعه با اعتقادات مذهبی متحجرانه آمیخته بود، زن را به دور از جامعه و در محیطی محصور قرار داده بود. فضایی که محل زندگی آنان بود بکلی محصور و جدا از سایر قسمتهای خانه بود و زن جز در موارد بسیار ضروری حق خروج از خانه را نداشت (4). بنابراین قبل از مشروطه جامعه ایران جامعه ای سنتی و بسته بود و در چنین جامعه ای زنان که بیشتر در اندرون به سر می بردند به دلیل عدم آگاهی نسبت به حقوقشان، مطالبه ای نداشتند. اما مشروطیت ایران که حاصل برخورد فرهنگ غرب با سنت های جامعه بود سبب ایجاد نوعی آگاهی در جامعه و نیز بین زنان شد و کسب آگاهی نیز سبب شکل گیری خواسته ها شد در نتیجه زنان به حقوق تضییع شده خود در جامعه پی بردند (5).

در زمان مشروطه زنان تحت تاثیر تحولات فرهنگی و اجتماعی قرار گرفتند. گرچه در آغاز به صورت همراه و همگام با سایر مبارزین در انقلاب شرکت و به طور وسیعتری به فعالیتهای سیاسی پرداختند ولی پس از پیروزی انقلاب مشروطه، زنان که برای به بارنشستن انقلاب تلاش بسیار کرده بودند، خواهان ارتقای جایگاه خود و به دست آوردن حقوق سیاسی و اجتماعی شدند. اگر چه این خواسته زنان در قانون اساسی مشروطه نادیده گرفته شد، اما آنان برای رسیدن به آرمان ها و در جهت احقاق حقوق خود، به حرکت های خودجوشی از جمله انتشار مجله و روزنامه، تشکیل انجمن، تأسیس مدارس دخترانه و مانند آن روی آوردند. پس از تشکیل مجلس، بانوان مبارز که به ابتدایی ترین حقوق نیز دست نیافته بودند شور و هیجان خود را از دست نداده از هر فرصتی برای بیان مشکلات خود استفاده کردند، به ویژه از بی سوادی قشر خود گله بسیار داشتند. بنابراین سعی در بهبود وضع خویش داشتند، چه حتی اجازه شرکت در انتخابات و اجازه داشتن حتی یک نماینده را نیافته بودند. مشارکت آنان در فعالیت های سیاسی مطلبی نبود که از نظر مورخین این دوران پنهان بماند. چه فعالیت سیاسی برای اولین بار در بین زنان ایران نضج گرفته بود. اما جامعه هنوز آمادگی پذیرش خواسته های برحق آنان را نداشت. اولین قدم و خواسته آنان در تشکیل انجمن های سیاسی متبلور گشت. زنان چندین نامه به مجلس شورای ملی نوشتند و تقاضای تشکیل مدرسه و انجمن کردند. خواسته اصلی زنان، لزوم آموزش و پرورش و گسترش سطح سواد بین بانوان ایرانی و کسب حقوق حقه زنان بود (4).

زنان نیز بود، به طوریکه دانشگاه تهران از آغاز کار خود، زنان را با شرایطی برابر با مردان می پذیرفت (7).

بر این اساس رضاشاه فرمان برداشتن حجاب زنان را داد و زنان را به آموزش عالی و مقامات اداری راه داد که از دشوارترین اقدامات او در کنار اصلاحات مربوط به آموزش همگانی در انقلاب اجتماعی بزرگ تاریخ ایران به شمار می آید. قبل از آن زنان فقط می توانستند با سمت معلمی وارد خدمت شوند و معادل نصف حقوق مردان را بعنوان حقوق دریافت کنند اما به تدریج این وضع تغییر کرد و زنها توانستند طبیب و پرستار شوند و پس از آن هم برای تحصیل به دانشگاه رفتند، روزنامه نگار و قانون دان شدند و عده ای هم برای تکمیل تحصیلات خود به خارج از ایران عزیمت کردند (10). به این ترتیب نسل جدیدی از زنان تحصیل کرده وارد میدان شدند که در حیات اقتصادی و فرهنگی کشور نقشهای مهمتری را به عهده گرفتند (9).

بنابراین می توان نتیجه گرفت که از مهمترین اصلاحات رضاشاه در ارتباط با موقعیت زنان، تاسیس نظام آموزش مدرن و گسترده ای بود که در نهایت منجر به برخورداری زنان از فرصتهای آموزشی همسان با مردان گردید. رضاشاه موقعیت زنان ایرانی را نیز ترقی داده و بر پذیرش زنان توسط دانشگاه تهران اصرار داشت و با فراهم ساختن امکان یکسان برای ادامه تحصیل در مدارس عمومی به جامعه زنان امیدواری و اطمینان داد که از حق یکسان با مردان برخوردارند. علاوه بر آن زنان توانستند از موقعیتهای شغلی مناسبی برخوردار شده و تحول عظیمی در اجتماع زنان به وجود آمد.

مدارس دخترانه و رویکرد دولت پهلوی

همان گونه که اشاره شد یکی از اصلاحاتی که در نظام آموزش این دوره صورت پذیرفت تاسیس و گسترش مدارس دخترانه بود که گاهی این عمل با مخالفت سنت گرایان رو به رو می شد. نظام آموزشی در ایران، به شیوه سنتی مکتب خانه بود و در تمام دوره قاجاریه و حتی تا دوره پهلوی نیز پا به پای روشهای نوین آموزشی در جامعه حضور داشت. بیشتر زنان و دختران نیز از طریق این مکتب خانه ها به یادگیری سواد و تحصیل علوم متداول زمان می پرداختند. نکته قابل طرح در دوره قاجاریه و اوایل پهلوی این است که پراکندگی و تراکم مکتب خانه ها با درجه اعتقادات مذهبی و ملی مردم و میزان رسوخ فرهنگ اروپایی رابطه مستقیمی داشت. در کنار آموزش به شیوه سنتی، فکر رواج آموزش و پرورش زنان به سبک غربی، از اوایل دوره قاجاریه شکل گرفت (31). این امر، نتیجه مسافرت ها و آشنایی های سیاحان ایرانی و مشاهده روش هایی که

بی تردید دوره رضاشاه پهلوی یکی از مهم ترین و تأثیرگذار ترین مقاطع در حیات سیاسی - اجتماعی زنان ایران است. در این دوره دگرگونی عمیقی در وضعیت زنان ایجاد شد که زمینه را برای تحولات تدریجی و آرام نقش زنان در دوره های بعد را فراهم کرد. هرچند این اقدامات با مخالفت شدید بخش سنتی جامعه روبرو گردید که روند کار زنان آزادی خواه را با کندی مواجه کرد، اما این امر نتوانست زنان را که اینک به خودآگاهی رسیده بودند، به طور کامل از صحنه بیرون کند و نگاه گذشته را به آنان داشته باشد. به این ترتیب زنان آرام آرام به فعالیت های اجتماعی روی آوردند. نگرش رضاخان نسبت به زنان در چارچوب کلی نگرش وی و همسو با مدرنیته غربی و تجدد بود. از این رو با نگرش روحانیت و بخش سنتی جامعه مغایرت داشت.

اقدامات مهمی که رضاخان برای ورود زنان به اجتماع و فعالیتهای اجتماعی صورت داد بدین قرار بودند: استخدام زنان معلم اروپایی برای مدرسه دارالمعلمت (1304ش)، قانون ازدواج (1310ش)، ایجاد مدرسه متوسطه نسوان (1307)، استخدام خانم ها برای آموزش محصلین دبستانها (1314ش) دستورالعمل کشف حجاب زنان عشایر (1315ش)، تاسیس دانشسراهای دختران (1315ش)، آیین نامه شهادت زنان در امور رسمی (1316ش) (4). آنچه بر تغییر نگرش رضاشاه تاثیر مستقیم نهاد، سفر او به ترکیه بود. رضاشاه پس از سفرش به ترکیه گفته بود: من هرگز تصور نمی کردم ترک ها این اندازه ترقی کرده و در گرفتن تمدن اروپا جلو رفته باشند، حالا می بینیم که ما خیلی عقب هستیم و باید با تمام قوا به پیشرفت مملکت به خصوص آزادی زنان اقدام کنیم. همراهان گفته بودند در سایه اعلیحضرت ترقیات عظیمی نصیب ایران شده است. اما رضاشاه جواب داد معهدا ما عقب هستیم و باید با تمام قوا به پیشرفت سریع مردم به خصوص زنان بپردازیم (6).

این روند، مشارکت زنان در اجتماع را رو به گسترش گذاشت و روز به روز بر تعداد زنانی که بر قلمرو آموزشی و نیروی کار وارد می شدند، افزوده می شد (7). بنابراین فرصتهای شغلی بسیار زیادی از جمله معلمی و پرستاری و نویسندگی و... برای زنان ایجاد شد (8). با گسترش مدارس دخترانه و مسافرت بانوان متجدد و آزادیخواه به اروپا و معاشرت برخی از خانواده های ایرانی با خانواده های اروپایی، زمینه یک تحول بزرگ اجتماعی فراهم شد. آنها اکنون این فرصتها را به دست آوردند که در مشاغل جدیدی مشغول شوند. سیاست رسمی این بود که زنان خود را برای برآوردن انتظارات رژیم جدید پهلوی آماده سازند. اصرار براین بود که زنان به لحاظ آموزش، پوشش و فعالیتهای اجتماعی از زنان غربی تقلید کنند (9). لذا به اجرا درآوردن نظام آموزشی اروپایی به معنی رواج آموزش در میان

برای آموزش دختران اروپایی به کار گرفته می شد بود. از جمله این افراد میرزا صالح شیرازی است که در سالهای 1816-1819 م در انگلستان به سر می برد. وی به ویژه درباره آموزش دختران گزارش هایی از آموختن زبانهای مختلف انگلیسی، فرانسه، ایتالیایی، لاتین و همچنین خواندن و ساز زدن، خیاطی و آداب خانه داری و طریقه رفتار با شوهران ارائه داد که باعث گسترش این مدارس در دوران مشروطه گردید. علت اصلی مخالفت روحانیون در زمان مشروطیت با تاسیس مدارس دخترانه، زمینه سازی این مدارس در گرایش و پیروی زنان و دختران ایرانی از اصول و مبانی فرهنگ غرب و سست شدن پایه های ایمان اسلامی مردم بود (11).

تا قبل از مشروطیت از طرف ایرانیان مدرسه ای برای دختران ایجاد نشد، زیرا اولاً بنا به تصورات واهی درس خواندن زنان مخالف با تعلیمات اسلامی تلقی می شد و به عوام چنین القا می شد که درس خواندن برای دختران لازم و جایز و پسندیده نیست و شاید شرط عفت را در زندگی کنج خانه نشستن و نداشتن سواد می دانستند. ثانیاً عامه مردم نظر خوبی به تحصیل در مدارس جدید نداشتند و هر زمان که می توانستند محصلین و معلمین را مورد آزار یا سخریه و توهین قرار می دادند. بنابراین تحصیل دختران در خانواده هایی که به باسواد شدن دختران خود علاقمند بودند، به وسیله معلم سرخانه انجام می گرفت (12).

تاسیس مدارس دخترانه در ایران توسط هر گروهی که انجام می گرفت با مخالفت های زیادی روبرو می گردید. بعضی از علما آن را خلاف شرع اسلام می دانستند و بعضی می گفتند «وای به حال مملکتی که در آن مدرسه دخترانه تاسیس شود» (13). این مطلب گویای تعصب خشک و غیر منطقی آن زمان و خرافات و تعلیمات ضد اسلامی است که در آن دوران به عنوان دین مبین اسلام به مردم معرفی می شد و نیز گویای کم سواد و عدم آشنایی کامل برخی علما و جامعه به اصول و مبانی ناب اسلام می باشد. شاید دور از واقعیت نباشد که وجود چنین تعصبات بی منطق و عدم آگاهی کامل از اصول و تعلیم دین اسلام در جامعه را یکی از دلایل توفیق نسبی رضاشاه در گسترش بی حجابی و فرهنگ غرب به شمار آوریم. زیرا اگر علمای دین نگاه شایسته و راستین به جایگاه زن، آموزش و فعالیت او در جامعه با رعایت موازین شرعی می داشتند دست اندرکاران نوگرایی کشور نمی توانستند از حربه تبلیغ برای آزادی و برابری زنان با مردان جامعه جهت اشاعه فرهنگ غرب و مقاصد شبه مدرنیستی خود استفاده کنند. از سوی دیگر این دیدگاه افراطی که مدارس دخترانه در مقابل دین قرار دارد موجب شد تا تحصیل در مدارس دخترانه بیشتر به قشر مرفه با اعتقادات ضعیف تر محدود

شده و آموزش سواد و علوم جدید برای دختران محجبه و مومن مقدر نباشد (22).

پس از انقلاب مشروطیت گفتگوهای بین نمایندگان صورت گرفت. پاره ای از آنان چون ناظم الاسلام از تاسیس مدارس دخترانه حمایت نمودند و گفتند: «در تربیت بنات و دوشیزگان وطن بکوشیم و به آنها لباس علم و هنر ببوشیم، چه تا دخترها عالم نشوند، پسرها بخوبی تربیت نخواهند شد» (14). در جواب وی میرزا سید محمد صادق رئیس مدرسه اسلام گفت: «چیزی که مانع احداث مدارس دخترانه است نبودن اداره نظمی و نداشتن پلیس مرتب است و فرضاً که حجه الاسلام منع معاندین را بردارند، با جوانان جاهل و اشخاص عزب و بی لجام چه کنیم؟ باید نخست اداره پلیس و نظمی را مرتب کنیم تا در مواقع لزوم از دختران حمایت کنند و دیگر آنکه معلم مردانه نمی توان برای دختران آورد. پس باید به فکر معلم زنانه باشیم» (14) با تمام دشواریها پس از بالا رفتن سطح آگاهیهای جامعه و احساس ضرورت و ایجاد مدارس دخترانه، بانوان آزاد اندیش و دلسوز ایرانی دست به کار شدند و در همان زمانی که نمایندگان به بحث و جدل پایان ناپذیر درباره چگونگی ایجاد این مدارس پرداخته بودند، به تاسیس اولین مدارس دخترانه ایرانی اقدام نمودند. این اقدامات در حالی صورت گرفت که اوضاع ایران بسیار منقلب بود و به هرگونه نوگرایی در جامعه با دیده شک و تردید نگریسته می شد. بازار تکفیر و افترا بسیار گرم بود و کهنه پرستان از هیچ اقدامی حتی خطر جانی و هتک آبرو و حیثیت این بانوان آزاد اندیش فرو گذار نمی کردند (4).

در دوره رضاشاه تاسیس مدارس برای زنان با توجه به زمینه هایی که در دوره قاجار ایجاد شده بود، تلاوم یافت. طبق بخشنامه شماره 3238، در تاریخ 12 اسفند 1304 از وزارت معارف درخواست شده که تعداد مدارس دخترانه را افزایش دهند چون تا این تاریخ بیش از 9 مدرسه دخترانه در مرکز دایر نبوده و عده دانش آموزان این کلاس ها بیش از 35 نفر بوده است که گاهی نیز از 65 نفر تجاوز می کرد. بدین ترتیب از وزارت معارف درخواست شد تا برای سال 1305 یک مدرسه شش کلاسه ابتدایی و یک مدرسه صنعتی برای دانش آموزان دختر تاسیس شود.¹

بسیاری از مدرسی که در سالهای نخستین قدرت گیری رضاشاه فعالیت می کردند، سعی می نمودند آموزش دختران را بر مبنای شیوه های آموزشی جدید پیش ببرند. مدارس این دوره در واقع همان مدارس تاسیس شده در عصر قاجار بودند که اینک صرفاً بر تعداد

¹ سازمان اسناد ملی ایران، سند شماره 125، پاکت 3310-

و مجامعی با خانواده های محترم و تربیت شده تشکیل داده با نهایت متانت با دادن کنفرانسها و مذاکرات مفید اخلاقی راجع به عفت و پاکیزگی و صحت عمل و سادگی در لباس مقصود خود را پی ببرند (26).

شریعت پناهی نیز در این باره می گوید: «ایرانیان مدرسه را جای اشاعه فحشا و دختران مدرسه را متهم به بی عفتی می کردند و خانه شان را برای مدرسه اجاره نمی دادند. البته زنان مسلمان ایرانی که به اروپا سفر می کردند در بازگشت از اروپا، رفع حجاب را تشویق می نمودند و از مدرسه های جدید، دخترانی بیرون آمدند که عقیده رفع حجاب در راس آرزوهای آنان بود.» (16). بنابراین روحانیون به دلیل برخی از برنامه های مغایر با اسلام که در مدارس دخترانه اجرا می شد، یا دختران مدارس آن را اجرا می کردند به مخالفت می پرداختند برای نمونه از آغاز سال تحصیلی 1313 برای شاگردان دختر، به سر کردن چادر در مدرسه ممنوع شد و برای دختران پیشاهنگ، لباس مخصوص توسط گیسون آمریکایی متخصص تربیت بدنی که مستخدم دولت ایران بود تهیه شد. در مهر ماه 1314 دخترانی که به خارج سفر کرده و لباس اروپایی می پوشیدند، این مزیت را یافتند که در صورتی که واجد شرایط علمی باشند در دانشسرای عالی و دانشکده ادبیات و علوم پذیرفته شوند (17).

لذا مدارس دخترانه از سوی روحانیون و حتی بسیاری از مردم به دلیل تمایل دانش آموزان به کشف حجاب و روند تربیت غیر دینی دختران که در مدارس در پیش گرفته شده بود و نیز تعلیم و تربیت به شیوه غربی که معیار اصلی آموزش و پرورش بود با مخالفت مواجهه شد. در بسیاری از شهرستانها نیز مردم بویژه قشر سنت گرا، حاضر به قبول نمودن مدارس دخترانه و فرستادن دختران خود جهت تحصیل در شهرهای خود نبودند (27). بعد از گسترش مدارس دخترانه، علی اصغر حکمت گروهی از روسای فرهنگ و روسای مدارس دخترانه را دعوت کرد و به دنبال آن تصمیمات زیر گرفته شد:

- 1- مجالس سخنرانی و سرود خوانی با حضور نمایندگان مجلس و مقامات عالی رتبه دولتی با شرکت دختران در مدارس دخترانه تشکیل شود.
- 2- مانند این مجالس در شهرستانها نیز ترتیب داده شده و از روسای ادارات دولتی دعوت شود که همراه بانوانشان در جشن حضور یابند.
- 3- کانون بانوان به سهم خود، برنامه گسترده ای برای نشان دادن نقش و مقام زن در اجتماع ترتیب دهد.
- 4- مدارس مختلط تاسال چهارم ابتدایی تاسیس شود و پسران و دختران در مدارس روی یک نیمکت بنشینند. و پیشاهنگی دختران در مدارس دخترانه گسترش یابد.

دانش آموزان و مقاطع تحصیلی شان می افزودند (24). بر این اساس طبق بخشنامه ای که در تاریخ 1314/9/25 به اداره معارف ولایات به صورت محرمانه ارائه شد، چنین آمده است: «آقای رییس معارف و اوقاف - این معنی واضح و مشهود است، سالیان دراز طبقه نسون که نصف اهالی مملکت را تشکیل می دهند در نتیجه جهل و نادانی از شاهراه علم و معرفت دور مانده و اسیر دست خرافات و اوهام می باشند و به همین واسطه حکم عضو فلج را در جسد اجتماعی حاصل می نموده اند که به هیچ وجه برای مصالح زندگانی و اخلاقی مفید و موثر واقع نمی شوند. اکنون که در سایه توجهات شاهانه در تمام مظاهر و شئون اجتماعی مملکت جنبش جدیدی به ظهور پیوسته است و معایب همه اصلاح می شود لازم است که این عیب و منقصت بزرگ نیز رفع شده و طبقه نسون که مادران رجال فردا هستند مانند زنان سایر ممالک متمدنه از برکات علم و دانش و تمدن و تربیت برخوردار شوند و بتوانند خانواده های صالح و مفید تشکیل دهند و فرزندان وطن دوست رشید برای کشور تربیت نمایند. برای حصول این نیت خیر، وزارت معارف پروگرام منظم و معینی را تعقیب می نماید که عین آن پروگرام به طور محرمانه ذیلا برای شما فرستاده می شود تا اینکه عملیات معارف نیز در حوزه ماموریت شما منطبق بر این پروگرام از هر گونه بطوء و کندی بیفایده و یا تندی و افراط بی موقع خودداری شود.» (4).

همچنین در جلسه امتحانات دبستان هنر نطقی توسط یکی از شاگردان ایراد شد و گفت: «مدارس اناث را از مدارس ذکور اثر و اهمیت بیش است؛ زیرا این مدارس مادرانی تربیت می کند که در دامان آنها مردان غیرتمند و وطن پرست پرورش خواهند یافت.» (15) البته با توجه به بخشنامه ای از وزارت داخله با شماره 1623، به تاریخ 1314/9/27، اینگونه مشخص است که عفت و پاکیزگی برای آنان امری مهم بوده که در تاسیس مدارس دخترانه به آن تاکید می شده است: «در تعقیب متحد المال نمره 1442 لزوماً تذکر می دهد اصلاح وضع نسون و تربیت یکی از مهمترین اصلاحات اجتماعی به شمار می رود مادامی که نصف جامعه مستور و از برکت علم و تربیت و زندگی اجتماعی خارج و دور باشد، به اصطلاح عوام (ضعیفه) ناقص العقل بیش نبوده مانع ترقیات و تمدن مملکت خواهد بود. اگر زن تربیت شده و داخل اجتماع باشد بهتر می تواند امور خانوادگی و منافع خود را اداره کند و پشتیبان حقیقی برای مرد خود باشد (25). برای حصول نتیجه مطلوبه اقدام به این منظور باید بدو از محیط معارف یعنی ابتدا از مدیره های دبستانها و محصلات شروع شده و به سایر طبقات بسط پیدا نماید. طرز عمل باید طوری باشد که پیشرفت مقصود دائما تامین شده باشد در مرتبه اول باید از دبستانهای مدارس دخترانه شروع و مامورین دولتی اقدام

5- روزنامه ها و مجله ها برای آماده کردن افکار عمومی به نشر مطالب و مقالات سودمند بپردازند (11).

بنابراین سعی و نظر حکومت پهلوی بر این بود که وجود نداشتن مدارس کافی برای دختران همچنین ممنوعیت ایشان از تحصیل برای سالیان دراز و بدبینی عمومی نسبت به تحصیل دختران لایق و تحصیل کرده در سطح مملکت، مسئله دیگری است که آزادی زنان تامین نمی شود. بر این اساس تاسیس مدارس دخترانه برای آنان از اهمیت ویژه ای برخوردار بود تا زنان از حقوق اجتماعی خود محروم نشوند و بتوانند در جامعه حضور یابند. لذا با فراهم نمودن زمینه تحصیل برای آنان، این مهم را عملی نمودند (29).

به اعتقاد منتقدین، روش کار در تاسیس و اداره مدارس دخترانه، نه ذات عملی، یکی از مهمترین اقدامات در ترویج فرهنگ غرب در کشور بوده است که زمینه های گسترش بی حجابی و سست شدن بنیادهای اعتقادی مردم را فراهم آورده است تا به قول رضاشاه مردم صورتا و سنتا غربی شوند. البته حکومت پهلوی در تاسیس مدارس دخترانه فقط به مسئله غربی گرایی نمی اندیشید، بلکه گاهی تربیت و پاکدامنی دختران نیز مهم به نظر می رسید. به طوری که طی بخشنامه ای که از طرف وزارت معارف در سال 1314 به دیگر ولایات ابلاغ شده اینگونه آمده است: «اطفال دبستان و دبیرستانها را به لباس ساده پوشیدن عادت داده و از زیور و زینت که باعث مضرات عظیم اجتماعی است منع نمایند و سعی کنید که بلا استثنا دختران دبستانها و دبیرستانها لباس متحد الشکل که دستور آن داده شده مرتب بپوشند. به طوریکه دختران اغنیا را بر فقرا هیچگونه مجال تفاخر و خود فروشی نماند و همه به سادگی و نظافت و پاکیزگی خو نمایند ... مخصوصا که مامورین معارف و آموزگاران و دبیران باید این معنی را همیشه نصب العین قرار داده دختران جوان را که با ضمیری پاک و بی آرایش مستعد برای قبول تربیت می باشند به پاکدامنی و پاکیزگی و سادگی پرورش دهند.» (18).

اقدامات انجام گرفته در خصوص آموزش و پرورش دختران و زنان ایران در دوره رضاخان بی شک تاثیر بسزایی در ورود زنان جامعه به عرصه های اجتماعی کشور داشته که امروزه نقش پررنگ اجتماعی زنان در تربیت و اداره جامعه غیر قابل انکار است و می توان آنها را به عنوان نقاط قوت نظام آموزشی این دوره بر شمرد اما آنچه مسلم است اگر اقدامات انجام شده همسو یا لا اقل ضد برخی آموزه های اصیل دینی (نه خرافات و تعصبات بی جا) انجام نمی گرفت، پذیرش

¹ تحولات بنیادی ایران طی پنجاه سال شاهنشاهی پهلوی، جمع

آوری و تنظیم از کمیته سخنرانیها و سمینارها، تهران: انتشارات

دانشگاه ملی ایران، ص 120

و استقبال عموم جامعه و روحانیون که تا آن زمان معتمدترین قشر جامعه به حساب می آمد را می توانست به دنبال داشته باشد و به روند توسعه جامعه سرعت و شتاب بیشتری دهد (30). اما همانگونه که اشاره شد در برخی موارد تعصبات غیر منطقی و تلقی نادرست مردم از جایگاه زن و عرف جامعه در میزان پذیرش ورود دختران به عرصه آموزش در برخی موارد ضدیت کامل اقدامات مورد نظر با اصول و مبانی دین اسلام موجب مقاومتها و مخالفتهایی شده که روند نوسازی آموزش، خصوصاً آموزش دختران را با چالش های جدی مواجه ساخت. چنین مسائلی در کنار موضوعاتی همچون مشکلات مالی، سختی راه و عدم استقلال استان در اداره آموزش و پرورش به عوان نقاط ضعف آموزش بانوان در دوره پهلوی شمرده می شود (19).

نقش زنان بندرعباس در توسعه آموزش

با توجه به این که زنان نیمی از پیکره اجتماع انسانی هستند و شخصیت، رفتار، فرهنگ و اندیشه آنان در شکل گیری جامعه انسانی نقش مهمی ایفا می کند و از آنجا که بی اغراق می توان گفت، زن زیباترین و آفرینش است و موثرترین عامل تربیت و نگاهبان سلامت روحی، روانی و جسمانی خانواده و جامعه است و با توجه به مطالب نگارش شده در مقدمه، مشارکت و نقش زنان در توسعه نظام آموزشی کشور در عصر مذکور، روشن و مبرهن هست، زنان استان هرمزگان نیز متأثر از جنبش جریان یافته در کشور، به ایفای نقش در استان خود پرداخته که می توان در دو بخش ذیل مورد بررسی و تحلیل قرار داد:

الف: تعلیم و تربیت قبل از ورود نظام آموزشی جدید در

هرمزگان

در استان هرمزگان از جمله شهر بندرعباس زنانی بودند که برای رضای خدا مکتب داری می کردند، این نکته حائز اهمیت است که مکتب خانه ها به عنوان ابتدایی ترین نظام آموزش و پرورش، چه در ابتدای ورود نظام نوین آموزش و پرورش در ایران که مختص به قشر خاصی از جامعه بود و اغلب افراد از سطوح پایین جامعه حق برخورداری از تحصیل را نداشتند و چه بسیار قبل تر از ورود نظام نوین، به عنوان تنهاترین مکان آموزش و پرورش، نقش بسیار مهم و اساسی را در تحصیل و سواد افراد به دور از هرگونه محدودیت جنسیتی ایفا کرده است. آنها زمانی از کار خود راضی و خوشحال می شدند که کارشان مثمر ثمر واقع می شد؛ یکی از این گونه افراد ملا خدیجه حاج عبدالحسین بود (23). او در زمینه یادگیری قرآن و نماز بر این عقیده بود که این دو رکن اصلی لازم و ملزوم یکدیگرند؛

معتقد بود که شعر خوانی به سخنوری آنها کمک می کند. این نوع نگاه از یک مکتب دار خانم‌اثبات کننده این مسئله است که مکتب خانه ها محدود به مسائل دینی و مذهبی نبوده و آموزش متنوع را مد نظر داشته است (21).

ب: نظام آموزشی مدارس دخترانه در هرمزگان

اولین دبستان دخترانه در بندرعباس در سال ۱۳۱۱ هـ. ش به مدیریت و آموزگاری خانم طلعت باستی، در ساختمانی اجاره ای تأسیس گردید و در سال اول، حدود ۳۵ نفر دانش آموز داشت لباس دختران نیز خاکستری متحدالشکل با یقه و کمربندی سفید بود. با افتتاح دبستان دخترانه در بندرعباس، شهر بندرعباس در سال ۱۳۱۱ هـ. ش دارای یک دبستان پسرانه و یک دبستان دخترانه بود (20). دبستان پسرانه جاوید که در سال 1285 هـ. ش مقارن با جنبش مشروطیت، توسط گروهی از بزرگان و فرهنگ دوستان مقیم بندرعباس تشکیل و تأسیس شد و تا سال 1311 به عنوان تنها آموزشگاه شهر بندرعباس شناخته می شد، هرچند پس از تأسیس دبستان جاوید در سالهای 1304 به بعد و تنها کمی زودتر از اولین دبستان دخترانه، دبستان هایی در میناب، قشم و در سال 1307 در جاسک و هرمز نیز ایجاد گردید، اما تأسیس اولین دبستان دخترانه پس از اولین دبستان پسرانه و قرار گرفتن به عنوان دومین آموزشگاه بندرعباس، حکایت از حضور فعال بانوان و نقش اثر گذار آنها در تاریخچه آموزش و پرورش این استان دارد، هم گام شدن بانوان چه در بخش آموزگاری و چه به عنوان دانش آموز، یک موضوع بسیار ارزنده و ارزشمند به حساب آمده و همچون ادوار گذشته، در این باب نیز زنان همچون مردان، صفحه دیگری از تاریخ و فرهنگ استان را با حضور خود امضاء نمودند تا برای همیشه نقشی ماندگار برجای بگذارند.

در منطقه سورو، که در غرب بندرعباس قرار دارد، نخستین دبستان دخترانه در سال 1337 با مدیریت فاطمه نساء خطیبی تأسیس شد. این مدرسه در یک منزل استیجاری متعلق به فردی به نام عبدالله علی بازماندگان دایر گردید.

چند سال بعد زیبا باغستانی به عنوان دومین معلم و سپس فاطمه خانم ادیبی به آن مدرسه اضافه شدند و ساختمان دبستان به منزل فاطمه شیخ حسین (شیخ صالح امیری) در شرق مسجد جامع قدیم انتقال یافت. نامبرده در مدرسه ی ملی دانشمند سورو تحصیل نموده و دوران بازنشستگی را در منزلی در کنار مدرسه ی دانشمند سپری نمود و در سال ۱۳۹۵ دار فانی را وداع گفت.

زیرا خواندن نماز در حقیقت قرائت قسمتی از قرآن است. پس بر هر فرد مسلمان واجب و لازم است که به فراگیری قرآن بپردازد؛ روی این اصل بود که ملا خدیجه ابتدا کارش را با الفبا شروع می کرد سپس نحوه گرفتن وضو و انجام طهارت و آداب نماز را یاد می داد به دنبال این آموزش ها یک یا دو سوره کوچک جهت قرائت نماز به بچه ها می آموخت تا بتوانند نماز را از سنین پایین بخوانند (وی می گفت: بچه ها حتی الامکان باید سعی کنند که قرآن را از حفظ بخوانند بدون اینکه عمه جزء را قرائت نمایند زیرا با این شیوه بچه ها هم قرآن را می آموختند و هم از زمان طفولیت راه تقرب به خدا را فرا می گرفتند. ملا خدیجه معلمی بردبار و پر حوصله بود تا زمانی که نوآموزان حروف الفبا و صداها را حرکات را خوب یاد نمی گرفتند؛ درس ابجد را شروع نمی کرد (20). وی روی حروف ابجد تأکید فراوان داشت وقتی بچه مکتبی درس ابجد را شروع می کرد می بایست اول شکل صداها و حرف را خوب بشناسد و نام حروف اول و وسط و آخر کلمات را با صدای بلند بگویند و بعد از آموختن این مرحله باید ابجد را هجی کنند مثلاً در مورد حرف جیم (ج) با صدای بلند بگویند جیم یک نقطه در شکم دارد و با دار خط خود نقطه جیم را نشان بدهند و یا این که بدانند (ت) چند نقطه دارد و نقطه آن در کجا قرار داد.

ملا خدیجه به والدین تأکید می کرد که ابجد مهم ترین درس از آموزش قرآن می باشد زیرا تمام حروف الفباء در ابجد جمع شده است او بعد از ختم درس ابجد از شاگردانش امتحان می گرفت بدین طریق که تعدادی از سوره های قرآن را به دانش آموزان خود نشان می داد و از آنها می خواست تا حروف هر یک از کلمات را جداگانه با صدای بلند تکرار کنند و با دار خط خود حروف را نشان دهند. بعد از این قسمت از آموزش به تعلیم قرآن می پرداخت؛ در مکتب خانه ملا خدیجه مرسوم بود که بعد از ختم درس ابجد جشن مفصلی برگزار می کردند و والدین بچه ها ولیمه می دادند و شیوه تعلیماتی او نیز بسیار معروف و مشهور بود با سواد شدن در مکتب خانه وی جنبه تضمینی داشت؛ برنامه هفتگی مکتب خانه او از روز شنبه شروع و تا پنج شنبه به طول می انجامید و هر روز سه گروه از متعلمین در سه شیفت معین درس می خواندند. گروه اول از اول صبح تا 9:30؛ گروه دوم 9:30 تا ساعت ۱۲ ظهر؛ گروه سوم از ساعت ۳ تا ۵ بعد از ظهر. بعد از آموزش و یادگیری چند سوره؛ جشن سوره می گرفتند و شربت و شیرینی می دادند و در پایان فاتحه می خواندند؛ همچنین زمانی که یکی از بچه ها قرآن را ختم می نمود بدین مناسبت جشن ختم قرآن برگزار می شد در آن روز کلاس درس تعطیل می شد و بچه ها لباس نو و مرتب در مراسم شرکت می کردند. وی اشعار شعرای بزرگ ایران را به بچه ها یاد می داد و

سیر تاریخی مدارس دخترانه هرمزگان

همان گونه که اشاره شد در قدیم بیشتر آموزش‌ها از طریق مکتب‌خانه‌ها صورت می‌گرفت که در میان مکتب‌خانه‌های قدیمی بندرعباس، همچون مکتب‌خانه مشهدی ملا حسن کاتوزی - مکتب‌خانه مرحوم ملا غلام مؤذنی - مکتب‌خانه ملا حیدر و... نام مکتب‌خانه ملا خدیجه حاج عبدالحسین نیز به چشم می‌خورد (23).

با تثبیت نظام آموزشی جدید در ایران و به تبع آن در هرمزگان، ساختار این نظام جدید در اینجا نیز خود را نشان داد. از آنجایی که بحث اصلی ما به بررسی نقش زنان در نظام آموزشی هرمزگان اختصاص دارد، در این جا مدارس دخترانه در هرمزگان را در مقاطع مختلف مورد ارزیابی قرار خواهیم داد. از سال 1319 به بعد در بخش‌ها و روستاهای هرمزگان نیز آموزش و پرورش، شروع به فعالیت کرد که در میان آموزشگاه‌های متفاوت، نام آموزشگاه‌های دخترانه نیز به چشم می‌خورد:

دبستان دخترانه پروین اعتصامی: این دبستان در سال ۱۳۳۳ خورشیدی در بندرعباس تأسیس شد که اولین مدیر آن عصمت کاملی بود و معلم آن فاطمه برنس و اسدالله انصاری بودند. اولین مدرسه راهنمایی در استان به نام مهر به مدیریت خانم شفا زند بود (23).

کودکستان

اولین کودکستان بندرعباس در سال 1334 شمسی دایر و مدیریت آن را بانو عفت قاسمی به عهده گرفت. هزینه اولیه آن از محل کمک‌های مردمی تأمین گردید و بنابه درخواست اداره آموزش و پرورش عده‌ای از بزرگین شهر بر هزینه‌ها نظارت می‌کردند. از سال دوم اداره امور کودکستان به خانم پوران طاهری از فرهنگیان علاقه‌مند واگذار گردید و او با همکاری خانم پری خواجه علیا کودکستان را اداره کردند (20). دایر شدن کودکستان، آنهم در زمانی که تعداد بسیار اندکی از جامعه بانوان استان شاغل بودند و اکثر بانوان به فعالیت‌خانه‌داری مشغول بودند، بیانگر آنست که تعلیم و تربیت در استان از جایگاه ویژه‌ای برخوردار بوده و آن را از کودکی مهم میدانستند و این امر میسر نمیشد مگر با حضور و نوع تفکر دقیق و آینده‌نگر بانوان.

دبستان

همان گونه که قبلاً گفتیم اولین دبستان دخترانه در بندرعباس در سال ۱۳۱۱ هـ. ش به مدیریت و آموزگاری خانم طلعت باستی تأسیس شد. به نظر می‌رسد که این دبستان مختلط نبود و تنها به دختران اختصاص داشت. در سال تحصیلی 1319-1320 دبستان 4 کلاسه‌ای بصورت مختلط در ساختمانی که مرحوم حاج مختار مشیر دوانی در محله لاریها، جنب امامزاده شاه محمد تقی، اهدا

کرده بود تأسیس گردید که به نام دبستان مشیر دوانی یا دبستان 4 کلاسه شهرت داشت. این دبستان در آغاز حدود 40 نفر دانش‌آموز پسر و 20 نفر دانش‌آموز دختر داشت و معلم آن، عموماً زن از جمله خانم شمس الملوک و پوران فر بود و خانم عراقی زاده بودند.

بعد از دبستان ملی جاوید بندرعباس، دبستان‌های متعدد دیگری در نقاط مختلف هرمزگان تأسیس گردیدند. کنار آن در دیگر شهرهای استان نیز کم‌کم مدارس دخترانه شروع به فعالیت کردند، از جمله دبستان دختران میناب در سال 1315 به مدیریت و آموزگاری مرحوم بانو مدنی (20).

از دبستانهای دخترانه‌ی دیگری که در هرمزگان تأسیس شد، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

دبستان دخترانه هفده دی بندرعباس که در ساختمان ملکی مرحوم طباطبایی نبش خیابان مرادی تأسیس شد. این دبستان در ابتدای انقلاب به دبیرستان دولتی هفده شهریور تغییر نام یافت. اولین مدرسه دخترانه رودان نیز شاهدخت بود (23).

دبستان دختران سوور - حومه بندرعباس - در ساختمان اهدائی حاج محمد دانشمند - سال تحصیلی 1323-1324.

دبستان دخترانه ناهید - میناب، دبستان دختران شهناز - بندرعباس، دبستان دخترانه ثریا - قشم سال تحصیلی 1328 - 1329.

دبستان دختران شهناز - بندرعباس سال تحصیلی 1328 - 1329.

دبستان دخترانه فین به مدیریت و آموزگاری زهرا سجادی و سلطان فنائی - سال تحصیلی 1328-1329 (20).

دبستان دخترانه حاجی آباد سال تحصیلی 1329 - 30.

دبستان دخترانه خواجه عطا - بندرعباس - سال تحصیلی 1333-1334.

دبستان دخترانه صنعتی - نای بند - بندرعباس به نام علی صنعتی - سال تحصیلی 1337 - 1338.

دبستان دخترانه - جزیره هرمز و دبستان دخترانه خمیر - سال تحصیلی 1337 - 1338 (20).

دبیرستان دخترانه

در سال 1316 شمسی زمانی که مرحوم نورعلی باستی نماینده فرهنگ بندرعباس بود کلاس اول دبیرستان را در ساختمان دبستان جاوید ایجاد نمود، دبیرستان مذکور حدود 11 نفر دانش‌آموز داشته که توسط آقای عبدالحسین باستی و میرزا حسن خان اردشیری و خانم نصرت کمپانی اداره می‌شد. متأسفانه به علت کمی دانش‌آموز دبیرستان مذکور بیش از دو سال دوام نیاورد و دوران فترتی بوجود

آمد که تا سال 1327 خورشیدی ادامه یافت. در آن سال عده ای از دانش آموزان از جمله احمد ساینی نگارنده کتاب بندرعباس و هلال طلایی (1380)، درخواست گشایش دبیرستان کردند و سرانجام کلاس اول دبیرستان با حدود 14 نفر دانش آموز ضمیمه دبستان جاوید باز و تا سال 1329 دارای 3 کلاس دوره اول شد (20).

نگاهی به سیر تاریخی مدارس دخترانه و حضور بانوان در بندرعباس و شهرستان های تابعه و حتی جزایر که گاه به لحاظ بعد مکان و مسافت و گاه به لحاظ امکانات و هزینه ها در تنگنا قرار داشتند، این امر را به خوبی روشن می سازد که محدودیت ها، هیچ گاه بانوان استان هرمزگان را از اهداف خود باز نداشته است بلکه خود نیرو و انگیزه ای برای تلاش بیشتر آنها شده تا برای رشد و پیشرفت خود و جامعه، حرکت رو به جلو و عبور از موانع را سرلوحه خود قرار دهند و همچون مردان، نگارنده کتاب تحول عظیم میهن خود باشند و این کم که در این مقاله نگاشته شد خود دلیلی بسیار روشن بر حقانیت این موضوع می باشد.

بحث و نتیجه گیری

بی تردید آموزش و پرورش، یکی از مهمترین نهادهای هر جامعه به شمار می آید، که ضمن اثر گذاری بر دیگر نظامهای اجتماعی، از آنها نیز تاثیر می پذیرد. دولت پهلوی اول با هدف مدرن سازی کشور، از جمله این عرصه را مورد توجه قرار داد. از آنجا که هر نظام سیاسی دارای شاخصه هایی است، یکی از اصلی ترین شاخصه های عصر پهلوی اول وقوع حوادث دگرگون ساز در زندگی فردی و اجتماعی بانوان بود، که در این دوره و در پی مکتوم ماندن بحران حقوق آنها شکل جدیدی از ظهور این قشر در جامعه بروز یافت. در این عصر و در بخش های مختلف اجتماع آن دوره از جمله نظام آموزشی و به ویژه در شیوع مدارس دخترانه در مقاطع مختلف و حضور بانوان به شکل گسترده تری در قالب آموزگار و کادر آموزشی، دانش آموز و حتی خیرین این عرصه تاثیر گذاشت. شاخصه ی دیگر عصر پهلوی تجدد طلبی یا شبه مدرنیسم بود که تاثیر آن را در تمام لایه های جامعه خصوصاً در نظام آموزشی این دوره می توان دید. موضوعاتی چون توجه به تحصیل دختران، تاسیس پیشاهنگی و اهمیت دادن به تدریس علوم تجربی و زیست در کنار علوم انسانی نشانگر توجه به توسعه علوم مدرن است که تاسیس دانشگاه تکمیل کننده این هدف بود. تربیت محصلین مدارس بر مبنای دیدگاههای مدرنیستی نیز از دیگر راهکارهای نیل به این هدف بوده که چه در برنامه درسی و چه در محتوی کتابهای درسی دنبال می شود.

سیاستهای فرهنگی این دوره در بخش آموزش بانوان اقدامات گسترده ای را شامل می شد که به دلیل معطوف شدن سیاست های نظام پهلوی به گسترش دیدگاههای ناسیونالیستی و تقویت حس میهن پرستی، تجددخواهی، مدرنیسم، احیای هویت باستانی و تقویم و زبان ملی، محدود ساختن فعالیت روحانیون و کشف حجاب و... دست یابی به آنها به کندی و در گستره بسیار اندک رخ داد که این امر با واکنش صریح جمعی از بانوان کشور به خصوص بانوان استان هرمزگان مواجه شد و برخی از آنان که از امکاناتی نظیر منابع مادی،

انسانی، علم و رهبری جمع برخوردار بودند را به میدان کشانده تا به این سیاست ها که دولت در تحقق آنها موفقیت مطلوب را کسب نمی نمود جامع عمل ببوشانند.

شروع دهه دوم دوره معاصر را می توان هم نقطه عطفی در تاریخ آموزش و پرورش استان هرمزگان و هم کارنامه حضور بانوان این استان در مسیر فتح قله سواد و علم اندوزی دانست، زمانی که در بیشتر جوامع سنتی، زنان تفاوت های جنسیتی و تبعیض ها و هویت های سنتی را می پذیرفتند و در مقابل آن کمتر چون و چرا و مقاومت می کردند (2)، زنان هرمزگان، همسو با حرکت روشنفکری و مدرن، در پی تغییر وضعیت حاکم بر جامعه خود برآمدند و در ابتدایی ترین سالهای این دهه یعنی سال 1311 ه. ش و با تاسیس اولین دبستان دخترانه، روزه ای در میان تاریکی بی سوادی غالب جامعه بانوان استان ایجاد نمودند که رفته رفته تبدیل به موجی از روشنی گردید.

نکته مهم تغییرات آموزش و پرورش در این استان آن است است که این تحولات با توجه به شناخت جایگاه زن توسط بانوان رخ داد. موضوع مهم درباره زنان، تعلیم و تربیت آنان بود که مقدمه ورود به نظام اداری جدید محسوب می شود. آموزش زنان در ایران و هرمزگان از گفتمان های روشنفکری و دغدغه های نوگرایان نواندیش بوده است.

سلطنت رضاشاه با هدف دگرگونی موقعیت زنان خود آغاز شد. فمینیست های ایرانی بر ضرورت تحصیل زنان متمرکز شدند. نشریات آنها بر سوادآموزی زنان تأکید داشتند و شرط اصلی ترقی و تمدن ایران را تربیت و اصلاح حال زنان، و تربیت نسوان را راهی برای نجات کشور دانسته است و تأکید داشت که زنان و دختران باید معلمی را یکی از وظایف مقدس و محترم خود بشمرند و درمان درد زنان، بسط دایره تعلیم و تربیت و کثرت شمار معلمان و باسوادان این قشر است.

بعد از مشروطه تا دوره رضاشاه تغییرات زیادی درحوزه زنان به وجود آمد و روشنفکران از مسئله لزوم تربیت زن بحث کردند. مطابق تغییرات و نگاه های جامعه و حکومت مربوط به زنان در دوران بعد از مشروطیت، جامعه زنان هرمزگان نیز دستخوش تغییراتی شدند و به دنبال آن، عملکرد زنان در عرصه-ی تشکیل مدارس جدید، در بین اقشار متوسط و بالای جامعه تأثیر فراوانی از خود بر جای گذاشت

و به مرور زمان دیدگاه سنتی که زنان را فاقد تدبیر و ضعیف می دانست، تغییر داد. اما برخی مشکلات و محدودیت ها در جامعه ی آن روز، مانع پیشرفت کار زنان در تاسیس این مدارس شد آنچه در این میان حائز اهمیت است نوع ورود زنان استان هرمزگان در مسیر حرکت آموزش و پرورش ایران می باشد، از آنجا که در آغاز نظام نوین آموزش و پرورش، شهرستانهای هرمزگان به عنوان زیر مجموعه اداره ی فرهنگ فارس و بنادر جنوب شروع به فعالیت نمود، می توان سختی کار را به سادگی تصور نمود، اما در ابتدا مردان و خیرین و سپس بانوان، هم گام با آنها و کاملاً خودجوش و با تکیه بر

ملاک‌ها و ضوابط اخلاقی انجمن روان‌شناسی آمریکا و ملاک‌های اخلاقی سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره ایران در نظر گرفته شد. تمام نکات اخلاقی شامل رازداری، در اولویت بودن سلامت روان‌شناختی شرکت‌کنندگان، امانت‌داری، دقت در استناددهی، قدردانی از دیگران، رعایت ارزش‌های اخلاقی در گردآوری داده‌ها، رعایت حریم خصوصی شرکت‌کنندگان توسط پژوهشگران مدنظر قرار گرفته است.

حامی مالی

تمام منابع مالی و هزینه پژوهش و انتشار مقاله تماماً بر عهده نویسندگان بوده و هیچ‌گونه حمایت مالی دریافت نشده است.

مشارکت نویسندگان

مقاله برگرفته از پایان‌نامه مقطع دکتراست. نویسنده اول استاد راهنما و نویسنده مسئول است؛ نویسنده دوم دانشجوی مقطع دکترای؛ نویسنده سوم استاد مشاور اول و نویسنده چهارم استاد مشاور دوم؛ پایان‌نامه می‌باشند.

توان خود و همت مردم نیکوکار، سعی در جبران عقب ماندگی از این عرصه را نمودند و موفقیت‌های بسیاری را نیز به دست آوردند. جم‌له‌اولین دبستان دخترانه در بندرعباس را در سال ۱۳۱۱ هـ. ش به مدیریت و آموزگاری خانم طلعت باستی، در ساختمانی اجاره‌ای تأسیس نمودند و پس از آن بانوان دیگر شهرستان‌های استان نیز در ادامه این نهضت به پا خواستند و حماسه آفرین شدند. پس از بندرعباس، بانوان میناب، قشم، فین، حاجی آباد، هرمز، خمیر و دیگر شهرستانها و جزایر نیز به این پویا پیوستند.

گفتنی است در کنار فعالیت‌های مثبت زنان هرمزگانی در امرتاسیس مدارس جدید دخترانه برای شکستن برخی سنت‌های خرافی و عقب مانده راجع به زنان، بیشترین گرایش مؤسسان این مدارس به سمت آگاهی و تعلیم و تربیت می‌باشد. اکثریت زنان مؤسس این‌گونه مدارس از طبقه ی روشن فکرو بالای جامعه برخاسته بودند؛ بنابراین قادر به ایجاد ارتباط با اقشار مختلف جامعه نبودند. زمان نسبتاً درازی

نیاز بود تا مدارس دخترانه بتوانند منطبق با مقتضیات، جای خود را در جامعه ی ایران این دوره پیدا کنند.

به هر حال، تأسیس مدارس دخترانه‌ی جدید توسط زنان در این دوره، خود باوری را در میان زنان اقشار متوسط و بالای جامعه تقویت کرد. زمینه ی رشد فعالیت‌های آنان را در عرصه‌های مختلف اجتماعی، سیاسی و فرهنگی فراهم ساخت.

ملاحظات اخلاقی

پیش از اجرای پژوهش از شرکت‌کنندگان رضایت آگاهانه کتبی گرفته شد و تمام شرکت‌کنندگان با رضایت خود در پژوهش شرکت داشتند و محققان به آن‌ها اطمینان دادند که نتایج تحقیق محرمانه خواهد بود.

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

References

1. [Karimi, Nusrat A ... \(2013\) History of Education in Southern Iran . Tehran Abrahamian.](#)
2. [Babaei farid, Assadollah, Sarbandi, Arezoo . \(2019 \) . Journal of Women and Society, A Study of Factors Affecting Attitudes Towards Women's Social Dignity in Khashan, No. 40, Page 90](#)
3. [Yarvand.\(1998 \) . Iran between two revolutions. \(translated by Ahmad Golmohammadi, Mohammad Ebrahim Fattahi \) .](#)
4. [Motazed, Khosrow. Kasra, Niloufar . \(1999 \) . Politics and Harem: Women in the Qajar Era, Tehran.](#)

17. [Sediq, Issa . \(1961 \) . Yadegar Omar . Tehran.](#)
18. [Delfani, Mahmoud, Anti-Culturalism in the Reza Shah Period \(unpublished documents of the Thought Development Organization\), first edition, Publications of the National Documents Organization of Iran, 1997.](#)
19. [Ravandi, Morteza . \(1985 \) The Course of Culture and History of Education in Iran and Europe, Tehran.](#)
20. [Saibani, Ahmad \(2002\) Bandar Abbas and Golden Crescent . Tehran.](#)
21. [Saibani, Ahmad \(1998\) from Bandar Jarun to Bandar Abbas . Bandar Abbas.](#)
22. [Torabi Farsani, Soheila. \(1999 \) . Documents from Girls' Schools from Constitutionalism to Pahlavi National Documents Publications of Iran . Tehran..](#)
23. [Vakili, Gholam , Rezaei, Ali . \(2014 \) . History of Education in Hormozgan Province. Tehran.](#)
24. [Zuhairi, Alireza . \(2000 \) . Pahlavi era according to documents . Tehran.](#)
25. [Asef, Mohammad Hassan. \(2005 \). Ideological Principles of Government in the Pahlavi Era . Islamic Revolutionary Documentation Center. Tehran.](#)
26. [Dolatabadi, Mohammad Hossein. \(2005\) . Goals and Struggle of Iranian Women from the Constitutional Revolution to the Pahlavi Kingdom . Tehran](#)
27. [Shariat Panahi, Seyed Hesamuddin . \(1993 \) . Europeans and Iranian Clothing . Tehran.](#)
28. [Zakir Isfahani, Alireza . \(2007 \) . Iranian Culture and Politics in the Age of Modernity \(1320-1320\).Tehran.](#)
29. [Fallahzadeh, Seyed Hossein . \(2012 \) . Reza Khan and Iran's Development . Tehran.](#)
30. [Adamit, Fereydown . \(2006 \) . The Thought of the Progress of the Rule of Law of the Sepahsalar Era . Tehran.](#)
5. [Torabi Farasani, Nasser \(2009\) "Efforts of Qajar Women: Individuality, the World of Tradition and its Transition" History of Islam and Iran \(Quarterly Journal of Humanities Research, Al-Zahra University, Vol. 19, No. 2\)](#)
6. [Al-Mutawi, Mustafa\(1982\). Iran in the Pahlavi era, the wonders of Reza Shah's life. Tehran](#)
7. [Fekri, Maryam . \(2011 \) . "Cultural Renovation in the Reza Shah Period \(1304-1320\), Master Thesis, Islamic Azad University.](#)
8. [Avari Petr, Millie Gavin, Melville Charles\(2005\), History of Pahlavi Iran, Saqib Far Morteza. Tehran](#)
9. [Mokhber, Abbas . \(1992 \) . Pahlavi dynasty and religious forces according to the history of Cambridge . Tehran.](#)
10. [Roustaei, Mohsen . \(2006 \) . History of the first academy of Iran according to the documentary with the approved and lost words of the academy \(1314-1320\). Tehran..](#)
11. [Fathi, Maryam . \(2004 \) . Women's Center with an Approach to the Historical Roots of Women's Movements in Iran, First Edition . Institute of Contemporary Iranian History Studies . Tehran](#)
12. [Mahboubi Ardakani, Hossein . \(1999 \) . History of New Iranian Civilizations .Tehran.](#)
13. [Malekzadeh, Mehdi . \(1994 \) . Iranian Constitutional Revolution . Tehran.](#)
14. [Kermani, Nazim-ul-Islam . \(1997 \) . History of the Iranian Awakening .\(by Ali Akbar Sirjani \) . Tehran.](#)
15. [Ashna, Hesamuddin . \(2005 \) . From Politics to Culture, Government Cultural Policies in Iran 2002-2005 . Tehran.](#)
16. [Shahedi, Samareh, Farjoudi, Mohammad Ali. \(2010\), The job position of women in the family and society from the perspective of the Quran. Quarterly Journal of Women and Society . No. 4.](#)

31. [Ejlali, Farzam \(2003\) The Foundation of the Ruler's Rule: Illyrian Political System and Modern Bureaucracy. Tehran.](#)